

Ústavní pojistka, třetí komora parlamentu, či orgán „soudcokracie“. Pohledy na Ústavní soud jsou různé. Jasná je ale procedura jmenování soudců, která může činit některým prezidentům problémy. Jaké je momentální složení Ústavního soudu? A jaký vztah existuje mezi institucemi prezidenta republiky a Senátu během procedury jmenování? Jedenácté číslo Čtrnáctideníku se zabývá fenoménem soudnictví – českým Ústavním soudem, který v červenci oslaví 20 let existence.

Ústavní soud České republiky

Ústavní soudnictví patří mezi esenciální prvky moderního právního státu. V České republice ústavní soud zahájil svou činnost 15. července 1993, kdy tehdejší prezident Václav Havel jmenoval 12 ústavních soudců. Plného obsazení ústavního soudu (15 členů) bylo dosaženo až v únoru 1994. Prvním předsedou se stal Zdeněk Kessler, 1993-2003. Poté tuto funkci krátce zastával Miloš Holeček a v srpnu 2003 byl již prezidentem Václavem Klausem jmenován do funkce předsedy ústavního soudu Pavel Rychetský.

Většina prvních ústavních soudců pocházela z okruhu bývalých politických vězňů z 50. let, dále pak z nezkompromitovaných soudců bývalého režimu, akademiků či navrátilivších se exulantů (Vladimír Klokočka). Během let 2003-2004 došlo k zásadní personální obměně Ústavního soudu, jelikož většině soudců končilo desetileté funkční období a ve funkci byl nový prezident. Noví členové pocházeli z politických řad nebo byli karierními soudci. Právě prezident Václav Klaus se dostal během procesu jmenování do konfrontace s další jmenovací institucí – Senátem České republiky a Ústavní soud nebyl dlouhou dobu obsazen předepsaným počtem soudců.

Proces jmenování

Česká úprava Ústavního soudu je obsažena především v čl. 83-89 Ústavy a v zákoně 182/1993 Sb. Ústavním soudcem „může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání.“ (Čl. 84. Odst. 3 Ústavy). Není bez zajímavosti, že existují země, kde je vedle spodní hranice věku uvedena také horní hranice věku soudce (65 let Malta, Turecko, Ukrajina, či 68 let v Německu). Vedle morálních předpokladů jsou důležité také odborné předpoklady. V letech 1993-2003 bylo záměrem prezidenta vytvořit Ústavní soud složený z profesně odlišných třetin, po roce 2003 je zřetelný nástup advokátů a činných politiků.

Každý ústavní soudce je jmenován do funkce na dobu 10 let s možností znovujmenování. Každý soudce je jmenován jednotlivě. Desetileté funkční období patří k vyššímu průměru. Možnost znovujmenování do funkce není ve světě běžným jevem, vedle České republiky to umožňuje pouze ústava Chorvatska, Maďarska a Ázerbajdžánu. Zde se otevírá otázka, zda možnost znovujmenování neohrozí případnou nezávislost ústavního soudce. Faktem je, že tento problém je umírněn pětiletým funkčním obdobím prezidenta, tedy případné opakované jmenování může provést jiný prezident. Zákaz opakovaného jmenování do funkce ústavního soudce byl vícekrát předmětem návrhu změny Ústavy.

Celkem má český Ústavní soud 15 členů a patří v Evropě k těm větším, stejný počet najdeme v Itálii. Tento větší počet soudců umožňuje vytvoření tzv. senátů, které rozhodují převážně ve věcech ústavních stížností. Plénum Ústavního soudu rozhoduje o nejdůležitějších otázkách náležících do kompetence soudu.

Prezidentu republiky přísluší jmenovat soudce Ústavního soudu, je v tom však omezen nutným předchozím souhlasem Senátu. Právě v souhlasu pouze jedné ústavní instituce spočívá rozdíl mezi současnou podobou a podobou prvorepublikovou, kde byl fakticky nutný souhlas obou komor parlamentu.

Prezident navrhne kandidáta na soudce Ústavního soudu tím, že požádá Senát o souhlas s jeho jmenováním.

Senát vysloví nebo nevysloví souhlas s návrhem prezidenta, a ten kandidáta jmenuje do funkce. Tento akt nepodléhá kontrasignaci předsedy vlády nebo člena vlády, neexistuje tedy žádný ústavní orgán, který by za jmenování soudců Ústavního soudu nesl odpovědnost. Objevují se pochyby, že souhlas pouze jedné komory – Senátu – může být zcela v rukou jediné politické strany. V roce 1993, kdy instituce Senátu neexistovala, došlo k jmenování ústavních soudců se souhlasem Poslanecké sněmovny. Na druhou stranu při vytváření ústavy se přihlédlo k principu brzd a protiváh, kdy ústavodárce zvolil právě horní komoru Parlamentu pro svou stabilizující funkci a předpokládanému nižšímu stranickému vyhranění.

Krizové situace

Během prezidentského období Václava Klause docházelo mezi oběma institucemi, prezidentem a senátem, k napětí právě kvůli jmenování soudců Ústavního soudu. Senát postupně odmítl 4 kandidáty prezidenta, a to zapříčinilo, že mezi lety 2003-2005 nebyl Ústavní soud kompletní. Situace se vyřešila až v polovině roku 2005, kdy byl Ústavní soud doplněn o zbylé soudce. V roce 2011 Senát odmítl další dva kandidáty navržené prezidentem Klausem a následující rok klesl počet soudců na 13. V lednu 2013 bylo soudců už jenom 12.

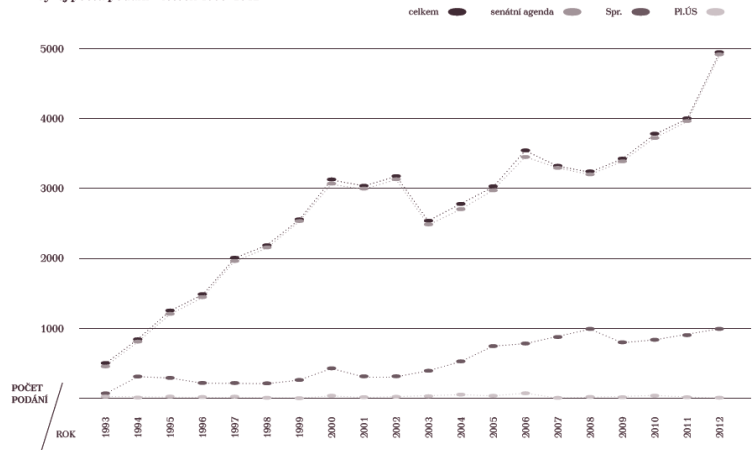
Nový prezident

Krizovým scénářem hrozil i rok 2013, kdy končí mandáty dalším šesti soudcům včetně předsedy Pavla Rychetského. Zlepšení vztahů mezi prezidentem a senátem přinesly až prezidentské volby v lednu 2013, kdy se novým prezidentem stal Miloš Zeman, který má, podle očekávání, s levicovým senátem lepší vztahy. 3. května tak došlo k doplnění Ústavního soudu do počtu patnácti soudců.

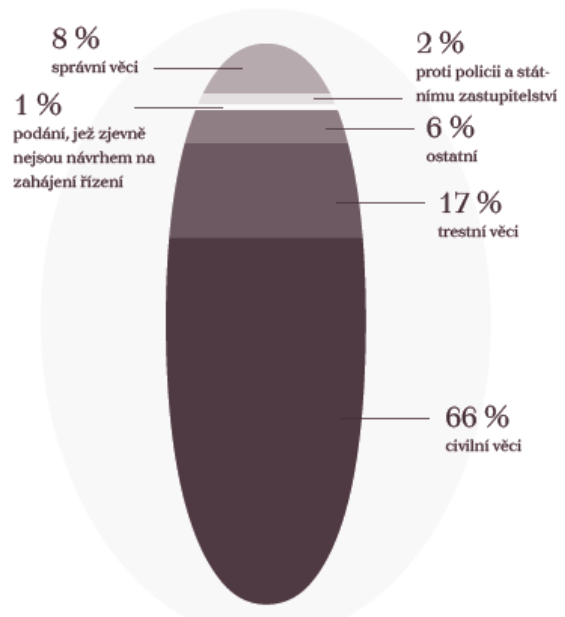
Práce ÚS v číslech

Celkem Ústavní soud v roce 2012 vynesl 4569 rozhodnutí, z toho 205 nálezů a 4364 rozhodnutí. Z nálezů Ústavního soudu bylo vyhověno 176 stížnostem. Průměrná délka řízení v plénu byla 4 měsíce a 20 dní, v senátu 12 měsíců a 14 dní.

Vývoj počtu podání v letech 1993–2012

Věcná struktura návrhů na zahájení řízení v roce 2012

Zdroje:

SUCHÁNEK, Jiří a kol. *Ústava České republiky v praxi – 15 let platnosti základního zákona*. Leges. Přeborn: 2009. ISBN: 978-80-87212-18-9.

CABADA, Ladislav, VODIČKA, Karel. *Politický systém České republiky – historie a současnost*. Portál, Praha: 2003. ISBN: 978-80-7367-893-7.

KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k ústavě a listině*. Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň: 2005. ISBN: 80-86898-44-xx.

http://zpravy.idnes.cz/zeman-jmenoval-nove-ustavni-soudce-dus-domaci.aspx?c=A130503_131405_domaci_jj

http://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud/www/prilohy/ROCENKA_2012_FI_NAL_na_web.pdf

